

חיל האוויר במלחמה

מפקד חיל האוויר, אלוף דוד עברי

בשנים שמאז מלחמת יום הכיפורים התפתח חיל האוויר במהירות, והגיע למבצע 'שלום הגליל' כשברשותו סדר כוחות גדול ומתקדם. ב־4 ביוני 1982 כלל מערך הקרב 607 מטוסים, 459 מהם היו שמישים. מבין המטוסים המתקדמים ביותר היו 39 מטוסי בז (אף־15) ו־71 מטוסי נץ (אף־16). נוסף אליהם היו 212 מטוסי עיט (סקייהוק), 137 קורנס (פנטום), 122 כפיר, 21 שחק (מיראז') וחמישה מטוסי נשר. בשנים שקדמו למבצע החל החיל לקלוט מסוקי קרב מדגם צפע (יואיי־קובר) ולהטוט (דפנדר), ולרשותו עמדו 41 מסוקים, 27 מהם היו שמישים (מתוכם רק חמישה צפעים, שנשאו חימוש רב ומגוון יותר מהלהטוטים, שחומשו בארבעה טיילי טאו בלבד). לחיל האוויר היו גם 142 מסוקי תובלה, בין היסעור הכבד והסייפן הקל, 101 מהם שמישים, ו־116 מטוסי תובלה, 88 מהם שמישים. נוסף על קליטת מטוסים מתקדמים, בשנים שלאחר מלחמת יום הכיפורים בחיל האוויר נעשו מהלכים נוספים, ובהם קליטת חימושים מדויקים, ואמצעי איסוף מודיעין מתקדמים, בהם מטוסים זעירים ללא טייס (מזל"טים) מתוצרת ישראל, שהיו יכולים לספק מודיעין מדויק בזמן אמת. מאמץ מיוחד הושקע בפיתוח מענה לאיום טילי הקרקע־אוויר, שהקשו על פעולת החיל באוקטובר 1973. המענה שנמצא לאתגר היה איתור סוללות הטילים באמצעים שונים ותקיפתן באמצעות חימושים מדויקים תוך הרוויית מערך ההגנה באופן שישבש את פעולתו.

באפריל 1981, לאחר הפלת שני מסוקים בידי חיל האוויר, הכניסו הסורים סוללות טילים לבקעת הלבנון. עקב המלחמה היו בלבנון שתי חטיבות של משגרי טילים ניידיים מסוג אס־איי־6 (תשע סוללות) וחטיבה של סוללות כבדות (שתי סוללות אס־איי־2 ושתיים מסוג אס־איי־3). נוסף על סוללות הטילים לסורים ולארגוני המחבלים היו תותחי נ"מ מסוגים שונים וכן טילי כתף מסוג אס־איי־7 (שכונו בחיל האוויר־זרת'). בחיל האוויר הסורי היו 675 מטוסי קרב, שהמתקדם בהם היה מיג־23, ו־183 מסוקים, כולל מסוקי קרב צרפתיים מסוג גאזל, מצוידים בטיילי נ"ט מדגם הוט.

ב־4 ביוני החל חיל האוויר לתקוף מטרות מחבלים בלבנון, בהן בסיסים, מחסני תחמושת וכלים ארטילריים. ב־5 ביוני נערכו שלושה מבצעים מרוכזים, ובסך הכול ביומיים אלו נערכו 192 גיחות תקיפה. ב־5 ביוני הופל מסוק צפע מדרום לזהראני, ושני אנשי צוותו נהרגו.

ב־6 ביוני, עם תחילת המהלכים הקרקעיים, התרכז חיל האוויר בגיחות לסיוע קרוב לכוחות, ובשלושת הימים הראשונים למלחמה ערך 660 גיחות תקיפה ואמנעה בגזרת המערבית ובגזרה המרכזית. במהלכן נפלו שני כלי טיס: מטוס עיט נפגע כנראה מטיל 'זרת', הופל סמוך לכפר תבנית, וטייסו נפל בשבי המחבלים ושוחרר ב־20 באוגוסט; ומסוק אנפה, שהיה במשימת פינוי פצועים, הופל באש נ"מ סמוך לגבטייה.

בימים 7-8 ביוני ניסו מטוסי קרב סוריים ליירט מטוסים ישראליים ומטוסי ומסוקי תקיפה ניסו לפגוע בכוחות קרקע. ביומיים אלה הופלו שבעה מטוסים סוריים.

בימים הראשונים למלחמה תגברו הסורים את מערך הטק"א בבקעת הלבנון בשש סוללות אס־איי־6, ועתה כלל 19 סוללות. בהתאם עודכנה התוכנית המבצעית של חיל האוויר לתקיפת המערך, והנוסח החדש שלה קיבל את השם 'ערצב 19'. המבצע לתקיפת המערך החל, לאחר אישור הממשלה, ב־9 ביוני בשעה 14:00. המבצע כלל 239 גיחות קרב, הפעלת אמצעי לוחמה אלקטרונית מגוונים, שהרוו את המכ"מים הסוריים, ושיגור אמצעי תקיפה ממערך יבשתי. במהלך המבצע הוצאו

למטה: מסוק תובלה כבד יסעור (סיקורסקי סיי־איי־53)

בתחתית העמוד: מטוס קרב קורנס (פאנטום אף־4)

בתחתית העמוד מימין: מטוס קרב עיט (סקייהוק אף־4)

מטוס קורנס מעל נמל ביירות

למטה: מסוק קרב צפע (יואי קוברה)
בתחתית העמוד: מטוס קרב שחק
(מיראז' 3)

13 סוללות טילים מכלל פעולה על ידי פגיעות מדויקות במערכות המכ"ם שלהן. כן נפגעו מרכיבים נוספים במערך, כולל קרונות פיקוד בשתי מפקדות חטיבה. הסורים ניסו להגן על המערך על ידי הזנקת 113 מטוסי קרב, ואיבדו 25 מהם בקרבות אוויר המוניים, בעוד חיל האוויר לא איבד אף מטוס. למחרת איבדו הסורים 24 מטוסים נוספים בקרבות אוויר, וב-11 ביוני איבדו עוד 21 מטוסים. בסך

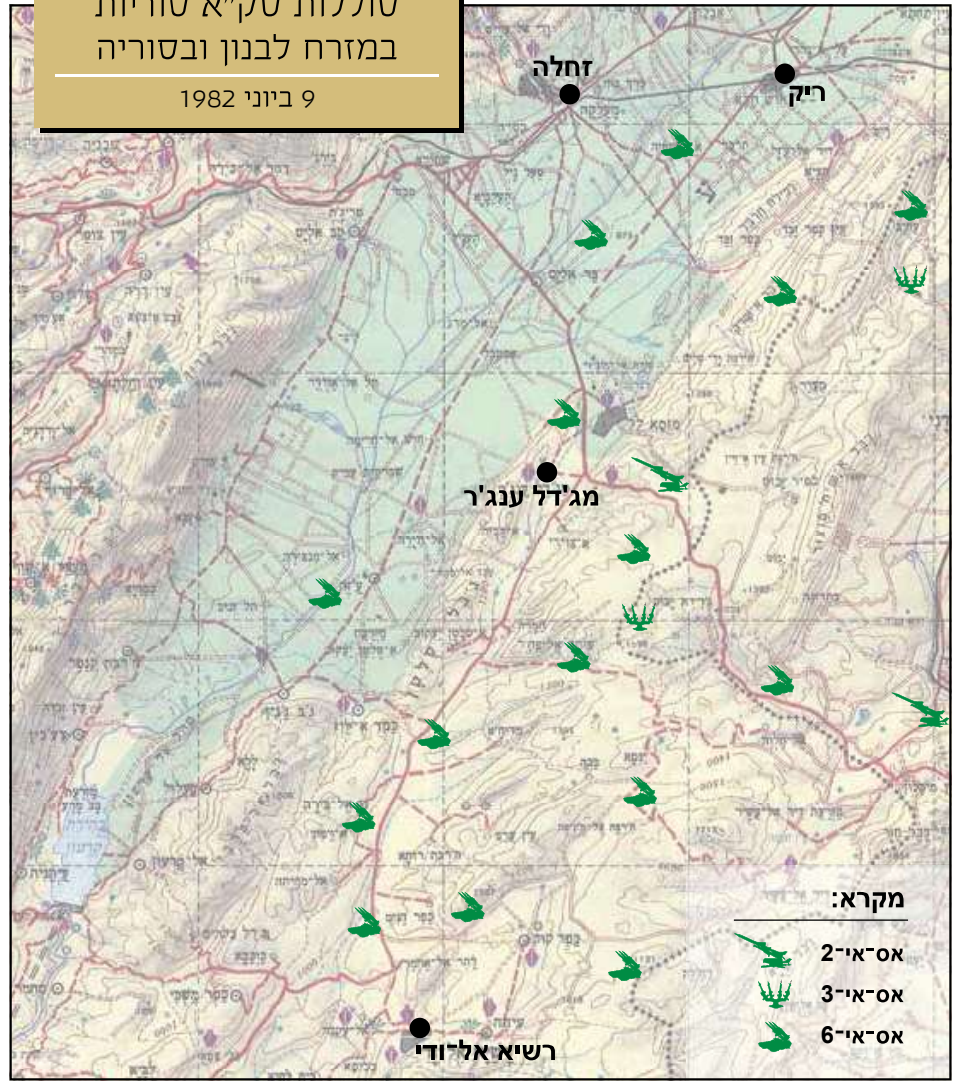
הכול איבדו הסורים 99 מטוסים, 79 בקרבות אוויר (כולם למעט אחד בידי מטוסי נץ ובז), שניים בידי מערך הנ"מ, אחד במשותף בידי הנ"מ ומטוס קרב, ושמונה בידי כוחות היבשה. תשעה מטוסים אבדו לסורים בלא מעורבות ישראלית.

עם שיתוק עיקר מערך הטק"א עברו הסורים לפעול בשיטה של מארבים, תוך שינויים תכופים במיקום הסוללות ובהפעלת המכ"מים שלהן לפרקי זמן קצרים. חיל האוויר עבר בהתאם לשיטה של ציד, וזו נועדה לאתר את הסוללות ולפגוע בהן. בימים 10-11 ביוני נפגעו שלוש סוללות, ב-24 ביוני - עוד שתיים, וב-26 ביוני נפגעה עוד אחת. בהמשך הוכנסו ללבנון משגרי טילים מסוגים חדשים (אס-אי-9 ואס-אי-8), שלא היו מוכרים בחיל האוויר, והפגיעה בהם העמידה אתגר קשה במיוחד.

סוללות טק"א סוריות במזרח לבנון ובסוריה

9 ביוני 1982

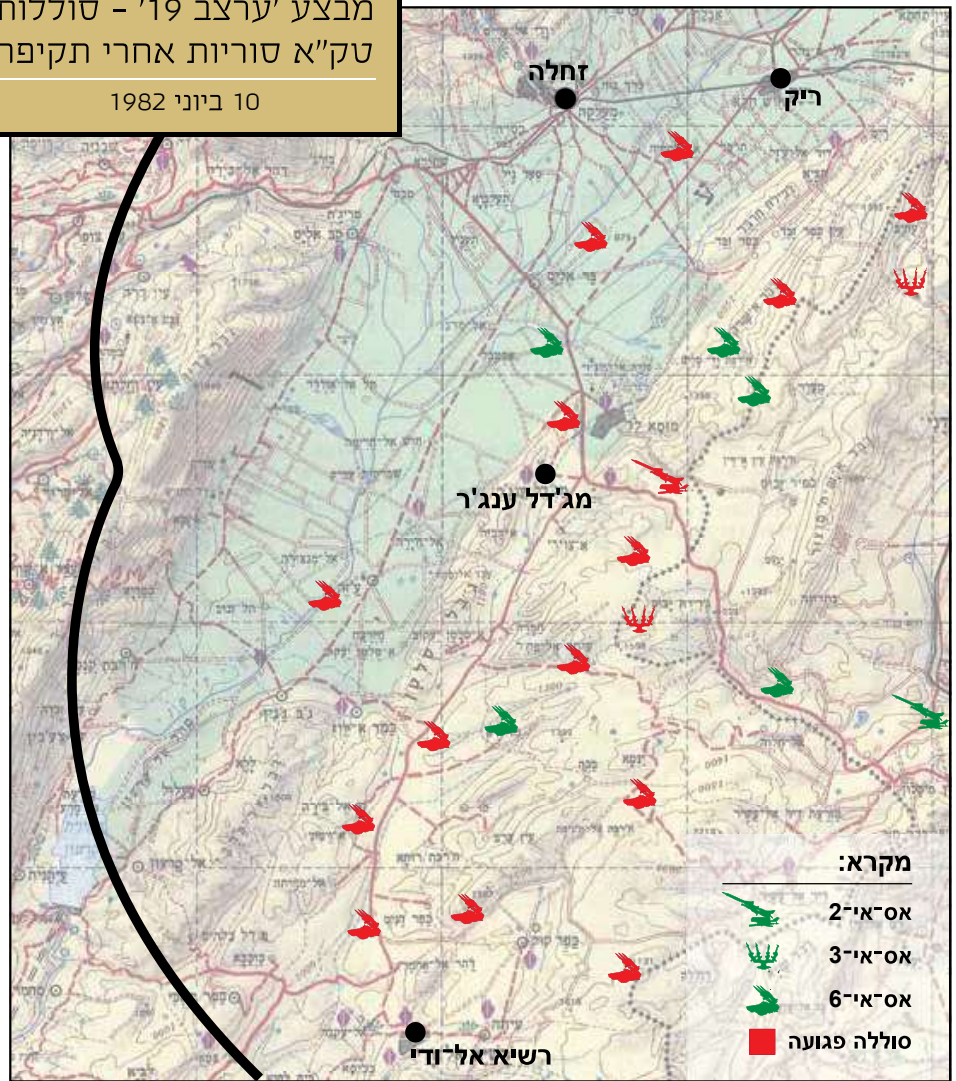

למטה: מסוק אנפה מפנה פצועים
בתחתית העמוד: מבצע 'ערצב 19' -
פגיעה בסוללת אס-אי-2

מבצע 'ערצב 19' - סוללות טק"א סוריות אחרי תקיפה

10 ביוני 1982

מטוס קרב נץ (אף-16)

ב-24 ביולי נערך מבצע שבו הושמדו שלושה רכבי שיגור (גע"שים - גילוי, עקיבה ושיגור) של סוללת אס-אי-8; במהלך התקיפה הופל מטוס קורנס, הנווט נהרג והטייס נפל בשבי. ב-10 באוגוסט וכן ב-8-9 וב-12-13 בספטמבר הושמדו גע"שים של אס-אי-9. בסך הכול במלחמה הוצאו 22 סוללות של טק"א סוריות מכלל פעולה. עם הבטחת העליונות האווירית גם בגזרה המזרחית, הוסט מרכז הכובד של פעולות חיל האוויר מפגיעה במחבלים לתקיפת הסורים. בימים 9-11 ביוני נערכו 806 גיחות סיוע ואמנעה, מהן 202 בגזרה המזרחית, 176 במרכזית, 243 במערבית ו-185 מצפון לכביש ביירות-דמשק. בין היתר, תקף חיל האוויר את חטיבה 47 הסורית בעת שנעה בבקעת הלבנון. הנזק לחטיבה היה מוגבל והיא הגיעה ליעדה.

לאחר הפסקת האש של 11 ביוני פתחה עצימות התקיפות של חיל האוויר, אך החיל המשיך לסייע לכוחות הקרקע בכיתור ביירות, ב'זחילות' אל כביש ביירות-דמשק ובמצור על ביירות. ב-4 ביוני עד 12 באוגוסט 1982 ערך חיל האוויר 9,493 גיחות, מהן 6,052 גיחות קרב. מתוך כך,

מטוס קרב בז (אף-15)

בשבוע הראשון למלחמה עד 11 ביוני נערכו 3,569 גיחות קרב ו-977 גיחות אחרות. מבין גיחות הקרב היו 2,643 גיחות לסיוע ולאמנעה ו-1,311 לפטרול יירוט.

מלבד השגת עליונות אווירית וגיחות תקיפה ואמנעה סייע חיל האוויר, על ידי גיחות מגוונות, לאיסוף מודיעיני, לתובלת כוחות (בעיקר מאוגדה 96 ומחטיבה 409), להספקה, לפינוי פצועים, לממסר, לקישור ועוד.

במלחמה נפגעו כמה עשרות מטוסים, אולם רובם המכריע נחת בשלום והושמש. בחודשים יוני-אוגוסט 1982 איבד חיל האוויר בשמי לבנון שבעה כלי טיס, שאף אחד מהם לא נפל בקרב אוויר, וכך הושג יחס הפלות חסר תקדים בהיסטוריה התעופתית של 80:0 בקרבות אוויר. נפגעי חיל האוויר במלחמה כללו 15 חללים ו-96 פצועים.